

บทความวิจัย

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา

จันทิมา จันทรเอียด¹

(Received: May 13, 2020; Revised: October 17, 2020; Accepted: November 4, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการ และ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสาน โดยมีวิสาหกิจชุมชน 6 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้อาวุโส/ปราชญ์ ชุมชน 1 คน/กลุ่ม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 คน/กลุ่ม และผู้ประกอบ อาชีพการจักสาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี 7 คน/กลุ่ม รวมทั้งหมด 54 คน ใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นการเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสาน ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ (1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และ (2) ความรู้ใหม่ที่นำมาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ สำหรับกระบวนการ จัดการความรู้ พบว่า มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดความรู้จากบรรพบุรุษ มากำหนดผลิตภัณฑ์ผ่านการคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม (2) การ แสวงหาและยึดกุมความรู้ เป็นความรู้ได้มาจากทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น (3) การแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมี ทักษะการผลิตมากขึ้น (4) การจัดเก็บความรู้เป็นการจดจำด้วยการฝึกปฏิบัติ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
E-mail: jantarat69@gmail.com

และ (5) การถ่ายทอดความรู้จากบุคคลสู่บุคคลโดยการสาธิต ส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ พบว่า สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มีความเชื่อมั่นผู้นำกลุ่มรวมไปถึงข้อค้นพบของการวิจัย คือ “การพึ่งตนเอง” ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนั้นประชาชนในชุมชนยังเห็นคุณค่าและหันมาใช้สินค้าที่ผลิตจากสมาชิกกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานมากขึ้น เพื่อสามารถขยายผลนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หัตถกรรมเครื่องจักสาน วิสาหกิจชุมชน

RESEARCH ARTICLE

A Model of Knowledge Management of Local Wisdom for Wicker Craftsmanship: A Case Study of Songkhla Community Enterprise

Jantima Janead¹

Abstract

This research aimed to investigate patterns, processes, and key to success factors of knowledge management of local wisdom in wicker handicrafts of six community enterprises. The key informants included one senior or a community philosopher, a chairman of each community enterprise as well as seven wicker handicrafts entrepreneurs with at least five years of experience from each community enterprise. Thus, the total key informants were fifty four people. The in-depth interviewed was employed with these purposively selected respondents. The results revealed that the knowledge management model of local wisdom in wicker handicrafts consisted of two characteristics: (1) a traditional local wisdom knowledge and (2) new knowledge that applied from local wisdom. For the knowledge management process, it was found that there were 5 steps which are: (1) Knowledge determination:

¹ Assistant Professor, Faculty of Management Science, Songkhla Rajabhat University,
E-mail: jantarat69@gmail.com

knowledge that bring from ancestors to formulate products through group members' collective thinking and decisions, (2) knowledge acquisition and adherence: knowledge which constructs from both within the group and outside to increase the group knowledge, (3) knowledge sharing: the exchange of knowledge within the group to give the group members more knowledge and production skills, (4) knowledge storing: an individual remembered by practicing and (5) knowledge transfer from person to person by demonstration. For the key to success factors of knowledge management, it was found that the group members had open-minded to accepting new things, and faith in the group leader. The finding of this research was the “self-reliance” of the community enterprises that produce wicker which arose from mutual learning. Moreover, the villagers in the community were more valued and used the group members’ local wisdoms handicrafts products which led to the expansion of sustainable participation of community enterprises.

Keywords: Model of Knowledge Management, Local Wisdom, Wicker Craftsmanship, Community Enterprise

บทนำ

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ผู้คนสามารถผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตได้เองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นอาหารเครื่องดื่มหรือเครื่องใช้ต่าง ๆ งานจักสานหรือเครื่องจักสานเป็นงานหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน งานจักสานเป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านทำเพื่อใช้ในครัวเรือนมาแต่โบราณ แม้ในปัจจุบันงานจักสานหรือเครื่องจักสานจะมีอยู่น้อยแต่ก็ยังอยู่ทั่วไปทุกภาคในประเทศไทย หัตถกรรมงานจักสานนอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านอีกด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หมายถึง กระบวนการหรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นหนึ่งอันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สังคม คติวิเคราะห์และนำมาใช้จนบังเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้านที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม (Patcharametha, 2016) ดังงานวิจัยของ Thongruang, Lertgrai, and Noothongkeaw (2016) ได้ศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย บริบททางกายภาพ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ความหลากหลายของสภาพนิเวศ และอาชีพของชุมชน มีความสมดุลระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ บริบททางสังคมมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือแบ่งปันแบบเครือญาติมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ประเพณีและวัฒนธรรมความใกล้ชิดกันเป็นกลุ่มสังคม เพื่อนบ้านรวมถึงงานประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงเปรียบเสมือนเป็นพลังหนุนเสริมในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Varavitpinit, Boonkoun, and Sungrugsa (2017) ที่ได้ศึกษาภูมิปัญญาเป็นความรู้ดั้งเดิมอันประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Watcharakietisak (2016) ที่ได้ศึกษาแนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการ

สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพจะต้องสร้างจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัย คือ การยอมรับศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง โดยที่ผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tabaselo (2017) ที่ได้ศึกษาการดึงเอาความรู้ ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารนำมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนความรู้ที่ฝังอยู่ในแต่ละบุคคลเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการจัดการความรู้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้มีระเบียบแบบแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันจังหวัดสงขลา มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติการจดทะเบียนแล้ว จำนวน 872 รายการ อาทิ วิสาหกิจชุมชนผ้าบาติก วิสาหกิจชุมชนขนมไทยแม่ฉวี วิสาหกิจชุมชนเครื่องแกง วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงโคขุน และวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเครื่องจักสาน ซึ่งลักษณะการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีความแตกต่างกัน (Songkhla Community Enterprise, 2020)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเครื่องจักสาน ตามรายชื่อวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสงขลา หลังจากนั้นลงพื้นที่จัดเวทีเปิดประชาพิจารณ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบอาชีพจักสาน และองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมวิเคราะห์วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตนเองในสภาพที่แท้จริงซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการนำเอากระบวนการจัดการความรู้เข้ามาเป็น

แนวทางในการจัดการความรู้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น และเป็นองค์ความรู้ที่ฝังลึก อยู่ในแต่ละคน ซึ่งความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน มีการถ่ายทอดให้แก่กันและกัน ในลักษณะของรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง แต่ยังขาดการจัดเก็บ การถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องจักสานจะมีผู้คิดและประดิษฐ์ไว้ แต่ยังขาดการจัดการที่เป็นระบบและไม่สามารถนำข้อมูลมาเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการนำรูปแบบการจัดการ ความรู้เข้ามาเป็นแนวทางเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้ที่สนใจ และต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาต่อไป

คำถามของการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานมีลักษณะอย่างไร
2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นอย่างไร
3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน

ขอบเขตการศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเครื่องจักสานในจังหวัดสงขลา จำนวน 6 กลุ่ม คือ วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกสัก ตำบลควนไธ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา วิสาหกิจชุมชนเครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหัตถกรรมเชือกกรม ตำบลเทพา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา วิสาหกิจชุมชนจักสานพลาสติกดังหมใต้ ตำบลท่าประดู่ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนรักโขหนด ตำบลคูชูด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานกระจูด ตำบลห้วยลึก อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา (Songkhla Community Enterprise, 2020)

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน

จากอดีตถึงปัจจุบันประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้สติปัญญาของตนที่ได้จากการสั่งสมความรู้ทางด้านเครื่องจักสานมาจากบรรพบุรุษ เพื่อการดำรงชีวิตมาตลอด และมักถ่ายทอดสติปัญญาเหล่านั้นจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นพื้นฐานของความรู้ประชาชนที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หมายถึง กระบวนการทัศน์หรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สั่งสม คัดวิเคราะห์ และนำมาใช้จนบังเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตเป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้านที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม Puongngam (2010) ตลอดจนเป็นองค์ความรู้ที่ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง

ความหมายหัตถกรรม (Handicraft) หมายถึง การทำด้วยมือ เกิดจากการสร้างสรรค์ของชาวบ้าน ช่างฝีมือในท้องถิ่น โดยมุ่งประโยชน์ใช้สอยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน ความรู้ในการสร้างงานหัตถกรรมมักได้รับการ

สืบทอดต่อ ๆ กันมาภายในครอบครัวหรือท้องถิ่น และการสืบทอดกันมา ยาวนานจนมีชื่อเสียงเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อในท้องถิ่น ส่วนความประณีตขึ้นอยู่กับผู้ทำเป็นหลักว่ามีจิตใจที่ละเอียดอ่อนฝีมือประณีตเพียงใด จนนำไปสู่การสร้างงานที่มีคุณค่ากลายเป็น ศิลปหัตถกรรมที่สวยงามแฝงด้วยสุนทรียภาพ และภูมิปัญญาของผู้สร้างไว้ใน งาน คุณค่าของงานหัตถกรรมไทยแต่เดิมงานส่วนใหญ่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพผลผลิต ที่เกิดขึ้น เพื่อเก็บไว้ใช้สอยในครัวเรือน ตอบสนองต่อความจำเป็นในการดำรง ชีพ แต่เมื่อเหลือจากการใช้สอยแล้วจึงจะนำไปขาย เพื่อแลกเปลี่ยนเป็นผลผลิต อย่างอื่น หัตถกรรมเป็นงานเกี่ยวข้องกับทั้งด้านจิตใจและวัตถุ (Rattanabhoca, 2008)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึง ปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้าน ที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบทอดกันมามีได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ ภายในโดยชาวบ้านเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงนับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญ อย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือ ปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และในลักษณะที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี หัตถกรรม และสิ่งอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม ระบบดังกล่าวจะประกอบด้วย ลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) ความรู้และระบบความรู้ (2) การสั่งสมและการเข้าถึงความรู้ (3) การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้ และ (4) การสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ นอกจากนี้ ชาวบ้านทุกหมู่เหล่านั้นได้ ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้และประสบการณ์ เพื่อการดำรงชีพมา โดยตลอดและย่อมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนาความเชื่อถือนีติต่าง ๆ ความเชื่อ

บรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดความรู้สืบทอดกันมากจนถึงลูกหลาน
ในปัจจุบัน (Office of the National Culture Commission, 1990)

รูปแบบการจัดการความรู้

การศึกษาครั้งนี้เป็นการนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้เป็น
3 ประเภทคือ

1. รูปแบบการจัดการความรู้เชิงองค์ประกอบ โดย Arthur, Productivity and Center (1996) ได้เสนอองค์ประกอบหลัก 3 อย่าง คือ (1) องค์ความรู้ขององค์การ (2) กระบวนการจัดการความรู้ เช่น การแบ่งปัน การสร้าง การกำหนด การรวบรวม การปรับเปลี่ยน การเรียบเรียง และการนำไปใช้ และ (3) ปัจจัยที่ทำให้จัดการความรู้สำเร็จ คือ (1) ภาวะความเป็นผู้นำ (2) วัฒนธรรมองค์การ (3) เทคโนโลยี (4) การวัดและประเมินผล

2. รูปแบบการจัดการความรู้เชิงวงจร เป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของความรู้ในองค์การหรือที่เรียกว่า วงจรความรู้ (Knowledge Cycle) ซึ่งเป็นวิธีการความรู้ถูกสร้างขึ้นและการนำไปใช้ในระดับบุคคล ระดับกลุ่มหรือชุมชน และระดับองค์การ มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ (Wiig, 1993)

2.1 การสร้างความรู้ (Build Knowledge) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนบุคคล การศึกษา การอบรม และจากแหล่งปัญญาสื่อต่าง ๆ

2.2 การจัดเก็บความรู้ (Hold Knowledge) เป็นการยึดถือความรู้ที่มีอยู่ในคนหรือจากสิ่งที่เป็นรูปแบบ เช่น หนังสือ เป็นต้น

2.3 การรวบรวมความรู้ (Pool Knowledge) โดยมีระบบการจัดการความรู้ (อินทราเน็ต ฐานข้อมูล) การใช้กลุ่มควรระดมความคิด

2.4 การนำความรู้ไปใช้ (Use Knowledge) โดยใช้ตามบริบทของงานซึ่งจะฝังตัวอยู่ในกระบวนการทำงานไม่ว่าจะเป็นการใช้ในงานประจำหรือใช้ในการแก้ไขปัญหา

วัตถุประสงค์หลักของการจัดการความรู้ในองค์การ คือ ทำให้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์ในองค์การและเพื่อการเลือกใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบการจัดการความรู้เชิงกระบวนการ เป็นกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ของชุมชน พบว่า ความรู้ถูกสร้างหรือคิดค้นโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อตอบปัญหาบางอย่างที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นและในกระบวนการนั้นตัวความรู้อาจได้มาจากชุมชนอื่นก็เป็นได้ เช่น จากการอพยพย้ายถิ่นฐานหรือการที่คนในชุมชนไปปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ไม่ว่าจะเป็นโดยทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง หรือในทางใดก็ตาม ความรู้ถูกสืบทอดภายในครอบครัวหรือสืบทอดกันเองในชุมชน โดยมีบ้านหรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดุสสถานี่อื่นที่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชน อีกทั้งความรู้ในชุมชนจะมีผู้สร้าง ผู้สืบทอดผู้ใช้ความรู้เป็นกลุ่มคน เป็นชุมชนทั้งหมดแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นถูกรักษาและสืบทอดไว้โดยบุคคล กระบวนการจัดการความรู้ถือว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้ความรู้นั้นสูญหายไปอย่างเสียประโยชน์ ซึ่งมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญดังรายชื่อนี้ Marquardt (1996), Mertins, Heisig, and Vorbeck (2003), Dalkir (2005) ได้ทำการสังเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ทั้งหมด 8 ประเด็น คือ (1) การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification) (2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ (Knowledge Acquisition and Capture) (3) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) (4) การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ (Knowledge Codification) (5) การแลกเปลี่ยน ความรู้ (Knowledge Sharing) (6) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) (7) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) (8) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Knowledge Utilization or Application)

ทั้งนี้ กระบวนการจัดการความรู้ที่ศึกษานั้นมีลักษณะเหมือนองค์ประกอบของการจัดการความรู้ ไม่ใช่วงจรที่ต่อเนื่องกันและไม่มีแบบแผน ไม่มีการเรียงลำดับขั้นตอนที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์กรหรือในที่นี้เรียกว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น ลักษณะการดำเนินงาน โครงสร้าง เป็นต้น ดังนั้น แต่ละวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างกระบวนการจัดการความรู้เฉพาะกลุ่มของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมและ

มีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณารายละเอียดของกระบวนการจัดการความรู้ในแต่ละประเด็นสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. การระบุ/กำหนดความรู้ (Knowledge Identification) เป็นสิ่งแรกที่เราต้องร่วมกันตั้งคำถามว่า อะไรคือความรู้ที่สำคัญและจำเป็นกับองค์การ ความรู้ที่ต้องการใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือการประกอบการ จะทำให้สามารถกำหนดความรู้ที่จำเป็นต้องจัดหาสร้างขึ้นมาใช้ในองค์การ ขั้นตอนก็คือ การนำเอาความมุ่งหมาย (Purpose) วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goal) วัตถุประสงค์ (Objective) นโยบาย (Policy) ขององค์การเป็นตัวตั้งใช้ในการกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้โดยองค์การ ต้องมีการออกแบบกลไกที่ต้องการเกี่ยวกับความรู้ทั้งจากภายในและภายนอกองค์การและในการระบุความรู้องค์การอาจใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Knowledge Mapping หรือการทำแผนที่ความรู้ เพื่อหาว่าความรู้อะไรบ้างในรูปแบบใดอยู่ที่ใคร ความรู้อะไรบ้างที่องค์การจำเป็นต้องมี องค์การทราบหาว่าขาดความรู้อะไรบ้าง องค์การสามารถวางแผนขอบเขตของการจัดการความรู้และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ สิ่งที่สำคัญต้องอาศัยสมาชิกในองค์การหรือชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ และมีความคิดใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่จะสนับสนุนความสำเร็จขององค์การได้ (National Productivity Institute, 2004)

2. การแสวงหาและยึดกุมความรู้ (Knowledge Acquisition and Capture) โดยการแสวงหาความรู้เป็นความสามารถในการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่ในองค์การ ซึ่งองค์ประกอบที่จะสนับสนุนการแสวงหาความรู้ คือ เครื่องมือที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูลที่มีความสามารถในการกรอกข้อมูล ทั้งนี้ กระบวนการแสวงหาความรู้ตามทฤษฎีของ Marquardt (1986) สามารถอธิบายว่าความรู้ทั้งนี้มาจากทั้งภายในและภายนอกองค์การ คือ การแสวงหาความรู้จากภายนอก เช่น การค้นหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่ต้องการต้องการ จากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วารสาร บทความ หรืองานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นความรู้ไม่มีการจัดเก็บรวบรวมไว้เพื่อเผยแพร่ หรือเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องจากภายนอกองค์การ การแสวงหา

ความรู้จากภายในเป็นความสามารถในการเรียนรู้จากทุกส่วนภายในองค์การ ซึ่งความรู้ในลักษณะนี้จะเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์การ ทั้งในส่วนตัวบุคคลหรือในภาพรวมขององค์การ สำหรับการยึดกุมความรู้มีความหมายคล้ายคลึงกับการแสวงหาความรู้ คือการรับความรู้มาจากแหล่งต่าง ๆ นอกจากนี้ ในการแสวงหาและยึดกุมความรู้ นั้นมีหลายวิธี เช่น การเข้ารับการฝึกอบรม การศึกษาเล่าเรียน และการฝึกงาน เป็นต้น

3. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) โดยพื้นฐานแล้วความรู้ นั้นถูกสร้างมาจากภายในจิตใจของมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม หรือเป็นความรู้แบบซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) และมีการถ่ายทอดออกมาในรูปของความรู้โดยชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งการสร้างความรู้เกี่ยวข้องกับความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (Generative) และเกี่ยวข้องกับแรงผลักดัน การหยั่งรู้ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลในองค์การ ทั้งนี้ การสร้างความรู้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นที่ความรู้แบบซ่อนเร้นมากกว่าความรู้แบบชัดแจ้งและมีการตีความบนพื้นฐานความรู้ส่วนบุคคล ผ่านไปยังความรู้ขององค์การในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้

การที่วิสาหกิจชุมชนมีการนำหลักการจัดการความรู้ (Knowledge Management) มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จนั้น นอกเหนือจากจะมีการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ววิสาหกิจชุมชน ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ โดยมี 5 ประเภด้วยกัน คือ (Rien Saowapak, Akharabawon and Kaewpichit, 2005)

1. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ โดยการจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จอย่างตั้นนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารองค์การหรือผู้นำชุมชน โดยผู้นำต้องเข้าใจหยุดคิดและตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับการจัดการความรู้ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารและผลักดันให้เกิดการจัดการความรู้ในองค์การหรือ

ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำเป็นผู้นำที่ชัดเจนนั่นเอง นอกเหนือจากการมีภาวะผู้นำ ปัจจัยหลักที่จะช่วยให้องค์การหรือชุมชนบรรลุผลสำเร็จในการจัดการความรู้ ก็คือ ทิศทางและกลยุทธ์ที่ชัดเจนของการจัดการความรู้ เพื่อที่จะนำเอา เป้าหมายของการจัดการความรู้มากำหนดเป็นแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อช่วยให้องค์การสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

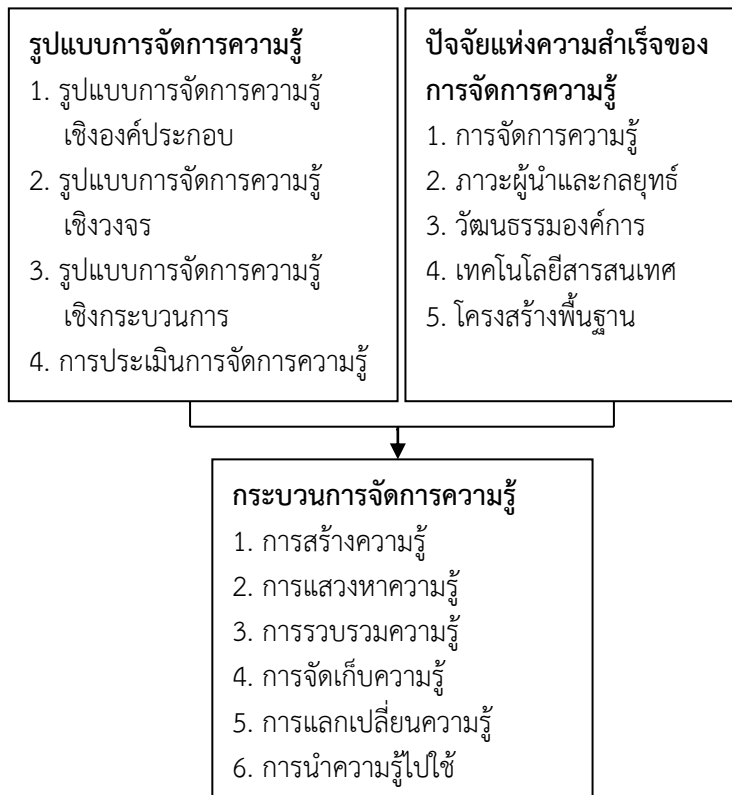
2. วัฒนธรรมองค์การ ซึ่งปัจจัยที่ช่วยให้องค์การบรรลุผลสำเร็จ ในการจัดการความรู้ได้ คือ วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนและการแบ่งปันความรู้ ระหว่างบุคคล โดยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การให้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยน ความรู้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำหรือผู้บริหารอย่างเต็มที่ เพื่อให้ บุคลากรในองค์การตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นในการแลกเปลี่ยนอย่าง มีประสิทธิภาพ

3. เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตที่ช่วยในการแลกเปลี่ยนความรู้สามารถ ทำได้ง่ายขึ้น การช่วยให้คนสามารถค้นหาความรู้ ดึงความรู้ไปใช้ประโยชน์ และช่วยในการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การนำเอาเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในองค์การจะต้องมั่นใจว่าระบบสารสนเทศสามารถเชื่อมต่อ หรือบูรณาการเข้ากับระบบเดิมที่มีอยู่ได้ และทำให้การแลกเปลี่ยนความรู้ได้ สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

4. การวัดผลของการจัดการความรู้จะช่วยให้ทราบถึงสถานะ การดำเนินงานขององค์การมีความคืบหน้ามากน้อยเพียงใด และได้ผลตามที่ คาดหวังไว้หรือไม่ ทำให้องค์การสามารถทบทวนประเมินผล เพื่อแก้ไขและ ปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

5. โครงสร้างพื้นฐาน หมายถึง สิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่ อุปกรณ์ ต่าง ๆ หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ระบบงานที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงโครงสร้างบุคลากรขององค์การหรือชุมชนที่จะ รับผิดชอบในการจัดการความรู้ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการ ชุมชน การแต่งตั้ง หน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาถึง การเลือกใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน

กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลหลักในการดำเนินการวิจัยได้จากการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) แบบเจาะจง (Purposive Selective) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย จำนวน 6 กลุ่ม คือ วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกสัก วิสาหกิจชุมชนเครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำตำบลเขาพระ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหัตถกรรมเชือก ร่ม วิสาหกิจชุมชนจักสานพลาสติกดังหมูใต้ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนรักสีเหน็ด วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานกระจูด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้อาวุโส/ปราชญ์ชุมชน 1 คน/กลุ่ม (2) ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 คน/กลุ่ม (3) ผู้ประกอบอาชีพการจักสาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี 7 คน/กลุ่ม รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก 54 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แนวคำถามการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพมีการเตรียมพร้อมในประเด็นคำถาม ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยมีข้อเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงข้อความเพื่อให้อ่านแล้วเข้าใจง่ายชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเพื่อสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นการเลือกแบบเจาะจง
2. หน้าที่หลักของผู้วิจัยในการสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากที่สุดเพื่อนำรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์
3. สมุดบันทึกข้อมูล ใช้บันทึกผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น เพศ อายุ ผู้ประกอบอาชีพการจักสานกี่ปี เพื่อนำไปอ้างอิงและบันทึกรายละเอียดในการสังเกตบรรยากาศและพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งจะทำให้เก็บข้อมูลรายละเอียดได้ทุกคำพูด การจดบันทึกข้อมูลอาจมีความผิดพลาดข้อมูลไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยสามารถถอดเทปให้อยู่ในรูปของข้อความตัวอักษร และนำมารวมกับข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. กล้องถ่ายภาพดิจิทัล ใช้เก็บบันทึกภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ สถานที่ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำมาใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selective)

2. ข้อมูลที่ได้มาจากแนวคำถามที่ได้ศึกษาและรวบรวมจากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะช่วยให้การสัมภาษณ์เป็นไปได้อย่างราบรื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียด ผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย

3. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลการศึกษาในอดีต ซึ่งได้จากการค้นคว้ารวบรวมเอกสารบทความวิชาการ ผลงานวิจัย ตำรา และจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีด้านรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้มากำหนดกรอบแนวทางในการวิจัย กรอบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ รวมถึงการสรุปผลวิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สรุปข้อมูลที่มีความสำคัญของคำตอบในเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา

2. นำข้อมูลที่มีความสำคัญมาวิเคราะห์ หากได้ข้อมูลไม่ครบตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจะหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้งานวิจัยที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. นำผลวิเคราะห์เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ และนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ไขเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. **รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน** พบว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มี 2 ลักษณะ คือ (1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นสมัยก่อน โดยในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจได้มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบัน และ (2) ความรู้ใหม่ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ โดยหน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมงบประมาณและการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้ และแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนอยู่ดีมีสุขให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. **กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน** พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดความรู้ มุ่งศึกษาการกำหนดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดจากการคิดและการตัดสินใจในการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น

มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และการกำหนดจากความต้องการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ (2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ มีทั้งการแสวงหาความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มวิสาหกิจ ดูจากสื่อสิ่งพิมพ์ และดูจากตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอื่น ๆ นำมาทดลองเรียนรู้และนำมาปฏิบัติ และหน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนวิทยากร (3) การแลกเปลี่ยนความรู้ ในปัจจุบันจะเป็นการเรียนรู้ในกลุ่มเป็นหลัก โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมกลุ่มเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มในแต่ละด้านสมาชิกกลุ่มก็ถือโอกาสนี้ในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน (4) การจัดเก็บความรู้ มุ่งเน้นการเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคลในแง่ทักษะความชำนาญในตัวบุคคลให้มีความสามารถในการจักสานให้มีความหลากหลายของรูปแบบ ทางกลุ่มไม่ได้เก็บบันทึกข้อมูลใด ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ (5) การถ่ายทอดความรู้ เป็นรูปแบบของการถ่ายทอดจากบุคคลไปสู่บุคคล โดยการสาธิตวิธีการทำและให้ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน พบว่า สมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานอย่างต่อเนื่องรวมถึงการบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนวัฒนธรรมองค์กร พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความเป็นมิตรภาพต่อกัน สร้างความสัมพันธ์กับสังคม มีความจริงใจและมีความเป็นมิตรกันระหว่างสมาชิกในองค์กร ทำให้เกิดความไว้วางใจและมีอิสระในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากขึ้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี รวมถึงภาวะผู้นำ พบว่า มีการสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นแบบอย่างที่ดี มีทัศนคติด้านบวก ให้อิสระกับสมาชิกทุกคนในการแสดงความคิดเห็น มีสติปัญญาและเข้าใจพอควร มีวุฒิภาวะทางสังคม กระตุนและผลักดันให้สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ด้านอาคาร สถานที่ที่ทำการกลุ่มมีผลต่อการบริหารจัดการ

ความรู้ให้มีประสิทธิภาพ และกลุ่มมีการกำหนดผังโครงสร้างการทำงาน
โดยแบ่งภาระหน้าที่การทำงานให้สมาชิกภายในกลุ่มไว้อย่างชัดเจน

การอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน
หัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา มี
องค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน
ที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ รูปแบบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม
เครื่องจักสาน กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่อง
จักสาน และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยในการศึกษานั้นสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. รูปแบบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน

พบว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กลุ่มเป้าหมาย
มี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐาน
ในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นสมัยก่อน โดยในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจได้
มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบัน
และความรู้ใหม่ที่น่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ โดยมีหน่วยงานภาครัฐ
ส่งเสริมงบประมาณและการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชุมชน
สามารถพัฒนาตนเองได้ และแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจส่งเสริมรายได้ให้กับ
คนในชุมชนอยู่ดีมีสุขให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัย
ของ Manowang and Sepha (2020) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาภูมิปัญญาด้าน
หัตถกรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบล
เวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่า ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม
เครื่องจักสานผู้สูงอายุสืบทอดการจักสานจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น มีอุปกรณ์
ในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่ไม่ยุ่งยาก ประกอบด้วย มีด เครื่องเรียด
ไม้ไผ่ (ไม้บง ไม้ปอลูน ไม้ซาง) ทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน และประกอบพิธีต่าง ๆ
ตามวัฒนธรรมของชาวล้านนา ได้แก่ ชะลอม ตะกร้า กล่องใส่กระดาดขี้ขุ
พาน บายศรีตุง โคมแขวน ผ้าฉลุ

สรุปความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน เป็นความรู้ความสามารถของบรรพบุรุษอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการเรียนรู้ ประยุกต์พัฒนา และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นความรู้ประจำท้องถิ่น ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิธีการคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อศึกษาเรียนรู้ฝึกปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยไม่มีหลักการที่ตายตัว ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดอาศัยการสังเกต ลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเอง และนำความรู้ที่มีมาพัฒนาต่อยอด และสามารถสร้างรายได้ให้กับ ครอบครัวเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มี 5 ขั้นตอน โดยในแต่ละขั้นตอนที่ศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 การกำหนดความรู้ การศึกษาการกำหนดความรู้/การระบุความรู้ นั้น ตามที่ได้ศึกษาตามหลักคิดของสมาชิกกลุ่มเน้นการผลิตแบบผสมผสานกับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ วิสาหกิจชุมชนได้กำหนดและตัดสินใจร่วมกันในการนำเอาวัตถุดิบ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Duanguppama and Pharnak (2013) ที่ได้ศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อ พบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อในอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้านวัสดุและอุปกรณ์ ด้านกระบวนการทอเสื่อ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการอนุรักษ์ลดทอนการทอเสื่อ การส่งเสริมให้ความรู้และพัฒนาทักษะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะให้มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน สังคม ชุมชน เกิดความรักความสามัคคี ตลอดจนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อต่อไป

2.2 การแสวงหาและยึดกุมความรู้ ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน แบ่งออกเป็น 2 ทาง คือ (1) การแสวงหาความรู้ภายในจากการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเกิดจากดูจากสื่อสิ่งพิมพ์ การสอบถามผู้รู้ในชุมชน และ (2) การดูตัวอย่างของผลิตภัณฑ์กลุ่มอื่น ๆ นำมาทดลองเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

โดยกลุ่มต้องมีแนวทางการแสวงหาความรู้โดยพึ่งตนเองเป็นหลัก และสำหรับการแสวงหาความรู้จากภายนอกองค์กรได้จากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดหาวิทยากรจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ เข้ามาสอนเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์จักสาน และได้มีการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากสมาชิกภายในกลุ่มแล้วนำมาปรึกษากัน บางครั้งมีแบบมาจากที่อื่นกลับมาทดลองทำดูจะได้ชิ้นงานที่มีความหลากหลายที่สำคัญเมื่อมีการแสวงหาและยึดกุมความรู้ทำให้ทางกลุ่มเกิดความภาคภูมิใจในผลิตภัณฑ์ของตน ในการร่วมกันคิด และร่วมกันทำจนกลายเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ ทั้งนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manowang, Sapa, and Lahuna (2018) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลงมะตะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พบว่าความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักสานที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษด้วยความรู้จากประสบการณ์ ความชำนาญ และความรู้จากการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันภายในกลุ่มมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ทั้งนี้ ได้มีการขยายผลหรือยกระดับความรู้ที่มีอยู่โดยการนำเอาความรู้ใหม่ ๆ จากการลองผิดลองถูกหรือการเข้าร่วมอบรมจากหน่วยงานของรัฐที่ให้การสนับสนุนมาปฏิบัติจนเกิดทักษะและความชำนาญส่งผลให้กระบวนการผลิตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 การแลกเปลี่ยนความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 6 กลุ่มนั้น เป็นรูปแบบของกระบวนการหรือกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ มุ่งศึกษาการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในสมาชิกกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยได้รับการสนับสนุนวิทยากรจากหน่วยงานภายนอกในการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิต และการแลกเปลี่ยนความรู้ของกลุ่มยังมีลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) โดยมีการนำความรู้มาเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ซึ่งในการแลกเปลี่ยนความรู้ของกลุ่มจะมีการพูดคุยในกลุ่มย่อย เพราะบ้านของสมาชิกแต่ละคนอยู่ไม่ไกลกันสามารถเดินไปมาหาสู่กันได้ ซึ่งไม่มีการกำหนดช่วงเวลาที่แน่นอน ทั้งนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pootes (2017) ที่ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดง

ชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ภายใต้การดำรงชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน และส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาการจักสานมีรูปแบบการถ่ายทอดโดยใช้วิธีการสั่งสมประสบการณ์จากการที่เห็นพ่อแม่ทำเครื่องจักสานมาตั้งแต่เด็กและลงมือปฏิบัติจริง การฝึกฝนด้วยตนเองจากเพื่อนบ้าน จากผู้รู้ ผู้ชำนาญ การเรียนรู้จากตนเอง โดยเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำเครื่องจักสานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานพื้นบ้านมากขึ้น

2.4 การจัดเก็บความรู้ เป็นการสร้างและการจดจำของปัจเจกบุคคล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีการเก็บความรู้ไว้ใน ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ด้วยการฝึกปฏิบัติ ประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Somprajob (2014) ที่ได้ศึกษาหัตถกรรมจักสานไทยพวน: รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อธำรงอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจักสานไทยพวนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดความรู้โดยการตัดสินใจร่วมกันของช่างจักสาน (2) การแสวงหาความรู้ที่มาจากภายในและภายนอกชุมชน (3) การแลกเปลี่ยนความรู้แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (4) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคลและเป็นลายลักษณ์อักษร และ (5) การถ่ายทอดความรู้แบบบุคคลสู่บุคคล บุคคลสู่กลุ่ม และกลุ่มสู่กลุ่ม โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน สถานศึกษา และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

2.5 การถ่ายทอดความรู้ เป็นรูปแบบของการถ่ายทอดจากบุคคลไปสู่บุคคล โดยลักษณะของการสาธิตให้ดูอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งได้มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนถ่ายทอดความรู้ด้วยการเป็นวิทยากรสอนให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ และทางโรงเรียนในพื้นที่ได้ส่งนักเรียนเข้ามาให้สมาชิกกลุ่มถ่ายทอดความรู้ด้าน

หัตถกรรมจักสาน ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Katusukhavadee (2009) ที่ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาหัตถกรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษากันหอนงเหียง อำเภอนพนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า มีต้นกำเนิดมาจากภูมิปัญญาชาวไทยพวนที่มาจากถิ่นฐานที่บ้านหนองเหียง มูลเหตุการณเกิดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน มี 3 ประการ คือ (1) ความจำเป็นในการดำรงชีวิต (2) ความจำเป็นที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ และ (3) ความจำเป็นในการทำเครื่องจักสานที่เกิดจากความเชื่อขนบประเพณีและศาสนา องค์ประกอบในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประกอบด้วย แหล่งความรู้ในการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด และวิธีการถ่ายทอด วิธีการถ่ายทอดมี 7 วิธี คือ (1) แบบมุขปาฐะ (2) แบบสาธิต (3) แบบสอนตัวต่อตัว (4) แบบสังเกต (5) แบบการฝึกฝนด้วยตนเอง (6) แบบฝึกฝนจากเพื่อนบ้าน และ (7) แบบฝึกอบรมจากหน่วยราชการ

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน คือ คนในกลุ่มทั้งตัวของผู้นำกลุ่มที่เป็นที่เคารพศรัทธาและสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในกลุ่ม นอกจากนั้นการที่สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความกระตือรือร้น และเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ส่งผลให้การจัดการความรู้สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongthong (2010) ที่ได้ศึกษาแบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอนพนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า การรวมกลุ่มผู้มีอาชีพจักสานอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมเป็นทุนได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ ปัจจัยความสำเร็จที่ได้จากผู้นำกลุ่มที่มีความเสียสละ มีความเข้มแข็ง กลุ่มอาชีพสามารถสร้างมูลค่าสินค้าให้ได้มาตรฐาน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาตนเอง ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการตลาด ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ และด้านการช่วยเหลือจากภายนอก สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้กลุ่มอาชีพจักสานประสบความสำเร็จและสร้างชื่อเสียงให้แก่ท้องถิ่น

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา มีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เกิดการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานอย่างยั่งยืน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในระดับผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และระดับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะระดับผู้นำและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.1 ระดับผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.1.1 ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น และให้ครอบครัวร่วมกันปลูกฝังลูกหลานตนเองให้รู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.2 ควรเข้ามามีส่วนร่วมและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ และสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน

1.2 ระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.2.1 ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานภายในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2.2 ทางกลุ่มควรเก็บหลักฐานเกี่ยวกับการผลิตไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้อื่นสามารถศึกษาได้ในครั้งต่อไป

2. ข้อเสนอแนะระดับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2.1 สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมในการจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มีการทำเป็นหลักสูตร คู่มือที่ชัดเจน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญ และมีการปฏิบัติอย่างจริงจังในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

2.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการ

จัดการและสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง
เป็นหลัก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับวิสาหกิจชุมชนผ่านกระบวนการและกลไกสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานตามอัตลักษณ์แบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- Arthur, A., Productivity, A., & Center, Q. (1996). *The Knowledge Management Assessment Tool: External Benchmarking Version*. Retrieved 5 June, 2019, from <https://sais.aisnet.org/BartczakEtAl.php>.
- Dalkir, K. (2005). *Knowledge Management in Theory and Practice*. Burlington, MA: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Duanguppama, S., & Pharnak, P. (2013). Transfer of Local Wisdom on Suea KoK (Reed Mat) Weaving. *Journal of Community Development and Life Quality. Faculty of Agriculture Chiangmai University*, 1(3), 195-203.
- Katusukhavadee, S. (2009). *The Local Wisdom Transmission of Folk Handicraft : Case Study of Ban Nong-hiang, Phanut Nikhom District, Chonburi Province*. Thesis Master of Arts (Thai Studies). Dhonburi Rajabhat University.

- Kongthong, A. (2010). *Role model for basketry career development In Phanat-nikhom, Chonburi*. Thesis Master of Public Administration Program in Local Government. Khon Kaen University.
- Manowang, J., Sapa, w., & Lahuna, T. (2018). Development of Wicker toward the Community Standards in Dong Mada Sub-district, Mae Lao District, Chiang Rai Province. *Proceeding of the 13th Naresuan Research Conference*, (pp. 926-936).
- Manowang, J., & Sepha, W. (2020). Development of the Traditional Handicrafts Wisdom of the Elderly to Enter to the Standard of Wiang Nuea Sub-District, Wiangchai District, Chiang Rai Province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 13(1), 128-140.
- Marquardt, M. (1996). *Building the Learning Organization*. New York: McGraw-Hill.
- Mertins, K., Heisig, P., & Vorbeck, J. (2003). *Knowledge Management: Concepts and Best Practices*. 2nd ed. New York: Springer.
- National Productivity Institute. (2004). *Knowledge Management form theory to practice*. Bangkok: Jirawat Express.
- Office of the National Culture Commission. (1990). *Seminar Report Academic on folk wisdom*. Bangkok: ThaiPublica.
- Patcharametha, T. (2016). Handicraft products and the development into the OTOP products. Faculty of Fine Arts and Architecture Rajamangala University of Technology Lanna. *University journal Fine arts*, 36(1), 67-80.

- Pootes, U. (2017). Process of Transferring Local Wisdom Wicker in Ban Dongchapu, Bang Maplor Sub-District, Krok Phok Phra District, Nakhon Sawan Province. *Journal Social Science, MCU*, 6(4), 180-188.
- Puongngam, K. (2010). *Community and Local Self Government*. Bangkok: Borpit-Printing.
- Rattanabhoca, J. (2008). *Developing of knowledge management model for a handicraft Competency - Based curriculum By Thai Wisdom*. Thesis Ph.D. King Mongkut's King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Rien Saowapak, S., Akharabawon, J., & Kaewpichit, J. (2005) *Knowledge Management*. Bangkok: Administrative System Development Group, Office of the Public Sector Development Commission.
- Somprajob, P. (2014). *Phuen Basketry Handicraft : Knowledge Management Model of Local Wisdom for Local Art and Culture Identity Value by Community Participation*. Rajamangala University of Technology Thanyaburi Faculty of Liberal Arts.
- Songkhla Community Enterprise. (2020). *Community Enterprise Group*. Retrieved 18 June, 2020, from <https://smce.doae.go.th/ProductCategory/SmceCategory.php>
- Tabaselo, P. (2017). The Community Sustainable Development: The Correlation between the Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 117-128.

- Thongruang, P., Lertgrai, P., & Noothongkeaw, K. (2016). The Community Model for. Sustainable learning. Narkbhut Paritat *Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 9(2), 192-205.
- Varavitpinit, S., Boonkoun, W., & Sungrugsa, N. (2017).The Model Development of Phetchburi city follows philosophy trend of the sufficient economy. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 1657-1674.
- Watcharakiettsak, T. (2016). Community economic strengthening by developing community enterprise group at tambonpol songkram administration organization Nonsung District, NakhonRatchasima Province. *Journal of Business Administration*, 5(1), 43-54.
- Wiig, K. (1993). *Knowledge Management Foundations. Thinking About Thinking-How Organizations Create, Represent and Use Knowledge*. Arlington, TX: Scherma Press.